

Lech Mażewski

Budowa państwa prawa w schyłkowym okresie PRL

Streszczenie

Tak więc od początku 1980 r. do połowy 1987 r. powstały właściwie wszystkie instytucje składające się i dziś na pojęcie państwa prawa (NSA, TS, TK i RPO), chociaż jego budowę trudno było uznać za ukończoną. Wynikało to z licznych ułomności związanych ze sposobem, w jaki został ustanowiony zarówno Naczelny Sąd Administracyjny, jak i Trybunał Konstytucyjny; wystarczy stwierdzić jedynie brak klauzuli generalnej w postępowaniu przed NSA czy też fakt, iż TK nie był właściwie sądem konstytucyjnym, a jedynie organem do badania konstytucyjności i legalności aktów podustawowych. Źródłem tych ułomności była chęć utrzymania monopolu władzy politycznej, chociaż ograniczonej, w rękach kierownictwa PRL.

Mimo wszystko był to duży postęp w zakresie instytucjonalnych gwarancji ochrony praw obywatelskich, dokonany w schyłkowym okresie istnienia PRL, w większości, na co warto zwrócić uwagę, po 13 grudnia 1981 r.

Istnienie kontroli działalności państwa jest niezbędnym warunkiem ochrony praw i wolności obywatela. Taki był sens powstania analizowanego zespołu urządzeń prawnych, który w pierwszych latach po przemianach ustrojowopolitycznych 1989 r. stał się instytucjonalnym fundamentem demokratycznego państwa prawa.

Building the rule of law in the end-stage People's Republic of Poland

Summary

From the beginning of 1980 to the mid-1987, all institutions were created that today comprise of the notion of rule of law (SAC, ST, CT and the Ombudsman), although its formation was far from being completed. This resulted from a number of deficiencies related to the establishment of both the Supreme Administrative Court and the Constitutional Tribunal; suffice to note the absence of a general clause in the proceedings before the Supreme Administrative Court, or the fact that the Constitutional Tribunal was not a proper constitutional court, but merely a test body for the constitutionality and legality of substatutory acts. The source of these defects was the desire to maintain a monopoly of political power, albeit limited, in the hands of the Communist leadership.

Nevertheless, it was a significant progress in the institutional guarantees of the protection of civil rights, made in the declining period of the People's Republic of Poland, and, what is noteworthy, predominantly after 13th December 1981.

The control of state's activity is a prerequisite for the protection of citizens' rights and liberties. This was the underlying cause of establishing the legal instruments in question, which, in the first years after the 1989 transformation of the political system, became the institutional foundation of a democratic rule of law.

Строение правового государства в последние года ПНР

Резюме

Собственно с начала 1980 г. до половины 1987 г. появились все институты, которые и на сегодняшний день составляют понятие правового государства (Верховный административный суд, Государственный Трибунал, Конституционный Трибунал и Защитник гражданских прав), хотя его построение трудно было признать законченным из-за многочисленных недостатков. Эти недостатки касаются способа, в который устанавливался как Верховный административный суд, так и Конституционный Трибунал. Например, не было генеральной клаузулы в производстве в ВАС, а КТ собственно не являлся конституционным судом, а всего лишь органом исследующим конституционность и легальность законодательных актов. Источником этих недостатков было желание удержать монополию на политическую, хотя и ограниченную, власть в руках руководства ПНР.

Не смотря на все это был сделан большой прогресс в сфере институциональных гарантий защиты гражданских прав в последние года существования ПНР, большая часть которого имела место после 13 декабря 1981 г.

Существование контроля над деятельностью государства является необходимым условием защиты прав и свободы гражданина. В этом и был смысл появления анализируемого комплекса юридических устройств, который в первых годах после перемен в государственном строе и в политике 1989 г. стал институциональным фундаментом демократического правового государства.